

УДК 314.15-043.2(338.488.2:640.43-043.86(477)'06)

Власенко Ю. К.,
канд. політ. наук

Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського, м. Кривий Ріг, Україна,
e-mail: ulianna1501@mail.ru

Адамчук С. І.,
студент

Сніжицька К. Є.,
студент

ВПЛИВ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА РОЗВИТОК РЕСТОРАННОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ СЬОГОДНІ

UDC 314.15-043.2(338.488.2:640.43-043.86(477)'06)

Vlasenko Y. K.,
PhD in Political
sciences

Donetsk National University of Economics and Trade named after
Mykhailo Tugan-Baranovsky, Kryvyi Rih, Ukraine,
e-mail: ulianna1501@mail.ru

Adamchuk S. I.,
Student

Snizhytska K. Ye.,
Student

THE INFLUENCE OF MIGRATION PROCESSES ON DEVELOPMENT OF RESTAURANT BUSINESS IN UKRAINE TODAY

***Мета.** Проаналізувати вплив міграційних процесів на розвиток ресторанного господарства в Україні сьогодні, що можливо за умови аналізу показників зовнішньої та внутрішньої трудової міграції та моделювання тенденцій ресторанної індустрії у зв'язку з цим.*

***Методи.** При написанні статті був використаний діалектичний підхід, який дозволив поєднати демографічні процеси в державі зі становленням соціальної інфраструктури (ресторанної справи). Системний підхід, який був застосований, дозволив розглянути соціальну систему українського суспільства як єдине ціле і також пов'язати процес становлення ресторанної індустрії в Україні з міграційними процесами у державі.*

У рамках дослідження був використаний методологічний принцип взаємозв'язку із зовнішнім середовищем, за яким ресторанний бізнес ми розглядаємо в якості відкритої соціальної системи, що має динамічно змінюватись під впливом зовнішніх факторів, якими, в нашому випадку, є потоки трудової міграції в Україні, як внутрішнього, так і зовнішнього характеру.

***Результати.** Міграційні процеси в Україні, а саме трудова міграція в рамках внутрішнього переміщення, знаходяться у прямому зв'язку з розвитком ресторанної справи в Україні, через що ми прослідковуємо такі тенденції: 1) запрошення на посади шеф-кухарів, які взяли участь у популярному телевізійному шоу; 2) відкриття ресторанних закладів з українським національним колоритом і національною культурою інших країн обумовлюють значне підвищення рівня та якості обслуговування в них, що пов'язано з умовами конкуренції в ресторанному бізнесі; 3) зростає кількість оригінальних, специфічних для України ресторанних закладів, які являють одну національну традицію і культуру в обслуговуванні, дизайні інтер'єру та стравах; 4) збагачення іноземних культур особливостями української національної в рамках ресторанного*

бізнесу; 5) особливою популярністю для започаткування ресторанної справи на основі української культури (кухня, дизайн інтер'єру, обслуговування) користуються країни зі схожою до української культурою та мовою (країни слов'янської групи).

Ключові слова: міграція, ресторанний бізнес, тенденції розвитку ресторанної справи в Україні.

Постановка проблеми. Протягом останнього десятиліття в Україні відбулися кардинальні зміни в соціальній, політичній та економічній сферах життя, внаслідок чого активізувалися міграційні процеси як всередині держави, так і за її межами. Питання міграції населення давно знаходяться в центрі уваги відомих вчених в різних сферах знань. На сьогоднішній день соціологічна наука володіє значним обсягом знань з проблем міграції, але досить мала кількість дослідників розглядає вплив міграційних процесів на сферу сервісу. Нам надано велика кількість статистичних даних, щодо впливу міграції на стан економіки, політики, ринку праці та ін. А щодо впливу переміщення населення на стан ресторанної індустрії інформація майже відсутня. Ігнорування цього питання є не доцільним, оскільки саме міграційне переміщення населення є прямим фактором впливу на розвиток ресторанного бізнесу в країні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Історичний розвиток ресторанного господарства, особливості функціонування, у тому числі світового ресторанного бізнесу, розвиток українських національних кулінарних традицій як найкраще розкриті в працях багатьох науковців: Ю. Безрученкова, Дж. Уокера, М. Мальської, Г. П'ятницької, П. Пуцентейло, М. Пересічного, Л. Коцюби, О. Завадинської, В. Сірого та ін.

Проте, незважаючи на багатогранне дослідження й висвітлення питань функціонування ресторанного бізнесу в Україні та за її межами, питання щодо впливу саме міграції на розвиток ресторанної індустрії є не розкритим і потребує ідентифікації інших особливостей функціонування, розвитку та становлення ресторанного господарства України.

Метою статті є аналіз впливу міграційних процесів на розвиток ресторанного господарства в Україні від початку незалежності і до сьогодні. У роботі відповідно до вказаної мети поставлені такі завдання:

- окреслити поняття міграції в рамках нашого дослідження;
- розглянути вплив зовнішньої та внутрішньої трудової міграції на ресторанний бізнес в Україні і визначити нові тенденції ресторанної індустрії, які пов'язані з цим;
- проаналізувати міграційні потоки українців за кордон та їх вплив на ресторанний бізнес країни-приймальника.

Виклад основного матеріалу дослідження. Міграція населення — це просторове переміщення населення територією відносно місця проживання з перетином адміністративних меж, з поверненням до постійного місця проживання або без повернення; один із найбільш багатоаспектних соціальних процесів — стала характерною ознакою сучасного способу життя. Вона виконує важливі суспільні функції, пов'язані не тільки з перерозподілом трудових ресурсів, а й із трансляцією культури, зближенням народів.

Міграція пов'язана з етнічними, економічними, політико-географічними проблемами, а також із історичним розвитком держави та її суспільства [2, с. 55].

Переміщення населення має досить великий вплив на сферу надання послуг і сервісу, а саме на ресторанну індустрію, або індустрію громадського харчування.

Вплив міграції на ресторанне господарство необхідно розглядати з двох сторін, а саме виходячи з її класифікації. Так, розрізняють трудову та вимушену міграції.

Ми зупинимося на аналізі першого аспекту впливу — трудовій міграції. Трудова міграція населення — це особливий, економічного характеру, вид міграції, який обумовлений пошуком роботи, як правило, за межами країни постійного місця проживання. З широкої точки зору трудову міграцію визначають як сукупність усіх форм територіального руху населення, пов'язаного з трудовою діяльністю на території іншої країни. Вузьке трактування зводиться до вселення жителів однієї країни на територію іншої, що супроводжується їх подальшим працевлаштуванням [5, с. 289].

У сучасну епоху міграція почалася з розпадом Радянського Союзу і встановленням незалежності України. За даними Представництва міжнародної міграції в Україні, протягом періоду з 1991 по 2008 рік інтенсивність трудової міграції була відносно низькою, а з 2008 р. українська довгострокова трудова міграція зростала і продовжує зростати. Значне збільшення показників виїзду українських трудових мігрантів сталося у 2008, 2010 та 2014 рр., що пов'язують зі світовою економічною кризою 2008 року та військовим конфліктом на Сході України. Усе це відобразилося на стані української економіки. Так, 483 000 осіб, або 1,3% загального населення здійснює довгострокову міжнародну міграцію з різними цілями, але, в основному, з метою працевлаштування [4]. Щодо внутрішніх переміщень в Україні, то у 2014 році внаслідок агресії Російської Федерації, анексії Криму та війни на Сході України кількість внутрішньопереміщених осіб збільшилась з 472605 на 21 листопада 2014 р., за даними Укрінформ [1], до 1 млн 607 тис. 664 переселенців або 1 млн 293 тис 719 сімей з Донбасу і Криму на 20 березня 2017 р. [6]. Дослідники називають його найбільшим внутрішнім переміщенням в Європі з часів II Світової війни. Відповідно, відбувається нерівномірний регіональний розподіл внутрішніх переселенців по Україні, що призводить до надмірного соціального і адміністративного навантаження на громади, локальні ринки праці, соціальну інфраструктуру регіонів населення, що не може не відображатися на процесах зміни та потенційного оновлення ресторанної справи.

Ресторанний бізнес України розвивається досить швидкими темпами. На сучасному етапі в обласних центрах та в районах будується дуже багато ресторанів і сучасних розважальних центрів, що зумовлено високою доходністю та надійністю бізнесу в невеликих містах, де майже немає конкуренції.

На тлі зростання міграційних потоків в Україні в цілому ми прослідковуємо деякі особливості, які позначилися на розвитку ресторанного бізнесу. Першою особливістю такого впливу є залучення іноземних шеф-кухарів, які приїжджають працювати в українських ресторанах. Ця тенденція поступово набирає обертів, оскільки тільки носії культури своєї країни зможуть приготувати національні страви та передати їй національний колорит. Так, наприклад, уродженець Італії Маттео Біофава успішно працює шеф-кухарем в італійському ресторані «VA BENE BISTRO» у Києві. Одним із найкращих шеф-кухарів японської кухні вважають Такаші Кобаяші, який зараз працює шефом в київському ресторані «San Togi». У східному ресторані «Кувшин», який також знаходиться в Києві, працює шеф-кухарем Трістан, грузин за національністю. Таким чином відбувається розширення смаків української аудиторії та її знайомство з до цього небаченими особливостями конкретної національної культури.

Якщо говорити про міграційні потоки внутрішнього переміщення, то тут ми прослідковуємо таке: сучасні телевізійні шоу ресторанної тематики, які збирають біля екранів мільйони шанувальників, запровадили такий показник високої якості та престижу ресторанного закладу, як запрошувати фіналістів та переможців шоу на посаду шеф-кухаря ресторану. Візьмемо, наприклад, учасників шоу «МастерШеф». Якщо раніше вони жили та працювали у передмісті та у невеликих містах, то наразі завдяки участі в шоу їх запрошують працювати до найкращих ресторанів України.

Так, Мілан Котев, живучи у місті Вишгород Київської області, після участі в «МастерШеф» працює кухарем в ресторані міста Києва «Собака з'їв голуба», а вихідці з передмістя, Ксенія Мансирова та Іван Третяк, працюють на сьогодні в Києві в ресторані «Вагон».

Особливої уваги заслуговує вплив на ресторанний бізнес РБ трудової міграції, а саме як вона впливає на тенденції розвитку РБ в Україні та за її межами.

Кожна людина, представник певної нації, мігруючи в іншу країну, вносить свій певний внесок в її культуру. Вона доповнює культуру, насичуючи її своїми традиціями та звичаями. Так, в Україну переміщуються велика кількість мігрантів зі східних країн, внаслідок чого відкриваються заклади східних національних кухонь. Прикладом може слугувати невелика мережа грузинських кафе-пекарень «Кетілі Пурі». Перша пекарня відкрилася у 2015 році в Кривому Розі, а у 2016 вже з'явилася і в Луцьку. Цей заклад спеціалізується на національних кухнях ближнього Кавказу та Сходу.

Досить подивитися, скільки нових ресторанів національних кухонь відкрилося за останні роки і яким попитом, за статистикою, користуються ці заклади. За даними РІА «Ресторанний гід», серед ресторанів національної кухні в Україні перевага надається українській — 36,8%. Проте значна увага приділяється і французькій кухні — 21%; італійській, кавказькій, японській — по 7,9%; усім іншим — 18,5%. Тематичні ресторани є дуже популярними як серед українців, так і туристів.

Багато ресторанів, кафе і барів спеціалізуються на приготуванні національних страв або страв закордонної кухні, де в обслуговуванні також проявляється національний колорит. Так, наприклад, в основі фірмового стилю мережі грузинських ресторанів «Хінкальня» використані елементи старовинного візерунку грузинської вишивки у дизайні меню та приміщення. Наразі в Україні та Польщі діють 22 ресторани мережі «Хінкальня». У Кривому Розі такий заклад відкрився у 2016 році, що можна розглядати як свідчення зростання популярності грузинської кухні на теренах нашої країни.

На сьогоднішній день в ресторанній індустрії стає модним відкривати заклади, які спеціалізуються на кулінарних вподобаннях країни, під егідою якої і відкривається заклад. Масштабною тенденцією в Україні стало відкриття ресторанів швидкого харчування традиційної американської кухні «McDonald's». Цікаво те, що Україна стала 102-ю країною, де почала розвиватися мережа «McDonald's». 24 травня 1997 в Києві відкрилася перша в Україні закусочна «Макдоналдс». На березень 2017 року в нашій країні працює понад 79 ресторанів, два з яких — у Кривому Розі.

Причиною відкриття подібних закладів в Україні не є міграція американців та активна реклама закладу чи їх продукту. Свою шалену популярність на теренах України вони отримали через низку причин. Перша — це доступність — у будь-якому великому місті працює заклад із впізнаваним логотипом, причому зазвичай два чи три, один з яких у центрі міста; знайти їх можна за дорожніми знаками; працюють до пізньої ночі, а деякі через вікно для клієнтів на авто — цілодобово. Друга — це асортимент меню — різноманітне, з новинками за сезоном, регіональними пропозиціями. Третя — швидкість обслуговування, навіть незважаючи на великий попит та розширені замовлення. І четверта — атмосфера закладу, розрахована як на різну кількість клієнтів за одним столом, так і за віком — від мала до велика. Саме тому у нас так поширена розгалужена мережа ресторанів швидкого харчування по всій країні.

Під впливом міграційних процесів збільшується кількість нових національних кухонь в культурі країни-приймальника, що спричиняє розширення меню та вихід за рамки однієї національної кухні. Сьогодні в Україні набирає оберті тенденція відкривати заклади, які одночасно спеціалізуються на декількох національних кухнях.

«MAFIA» — мережа ресторанів японської та італійської кухні, що найбільш динамічно розвивається в Україні. Перший заклад було відкрито в кінці 2008 року в Харкові. Бренд «MAFIA» вже завоював популярність в таких містах, як Київ, Харків, Дніпропетровськ, Маріуполь, Вінниця, Львів, Миколаїв, Одеса, Полтава, а також у Молдові. В Україні усього 30 закладів «MAFIA».

Деякі з них взагалі спеціалізуються на чотирьох і більше національних кухнях; так, ресторани мережі «Melrose» пропонують страви американської, японської, мексиканської та італійської кухні. На теперішній момент в Україні працює 19 закладів, три з яких у Кривому Розі.

Іншим аспектом трудової міграції стає виїзд українців до інших країн, де вони створюють власний бізнес, пов'язаний з українською національною кухнею. Основними країнами призначення працівників-мігрантів з України є Польща, Російська Федерація, Чеська Республіка та Італія. На них припадає близько 80 % загальних потоків короткострокових та довгострокових трудових мігрантів з країни (рис. 1).

Найбільш популярними закладами української кухні в Росії є: «Корчма Тарас Бульба» (Москва), «Шинок» (Санкт-Петербург) та «Батьківська Хата» (Сургут). Ресторан «Smak Ukraini» можна вважати найстаршим і найвідомішим українським рестораном у посткомуністичній Польщі. Не меншою популярністю у Польщі користуються заклади «Ukrainian Pub» та «Zdybanka».

У Італії та Чехії відкриття закладів української кухні цікаве тим, що їх відкрили саме українці, які переїхали до цих країн з метою кращого заробітку. Так, у Мілані Лариса Малена відкрила власний український ресторан «Підкова», а Наталка Трехорян у Празі — ресторан «Дністер».

У Білорусі українська кухня також користується великим попитом, тому і там є досить велика кількість ресторанів української національної кухні, так, наприклад, в Мінську їх близько 12. Найбільш відомі — це ресторани «Подвір'я» та «Чумацький шлях».

Майже всі ресторани мають виключно «українське» меню та національне оздоблення у дизайні. Таким чином, процес трудової міграції українців впливає на стан ресторанного бізнесу в країнах-приймальниках.

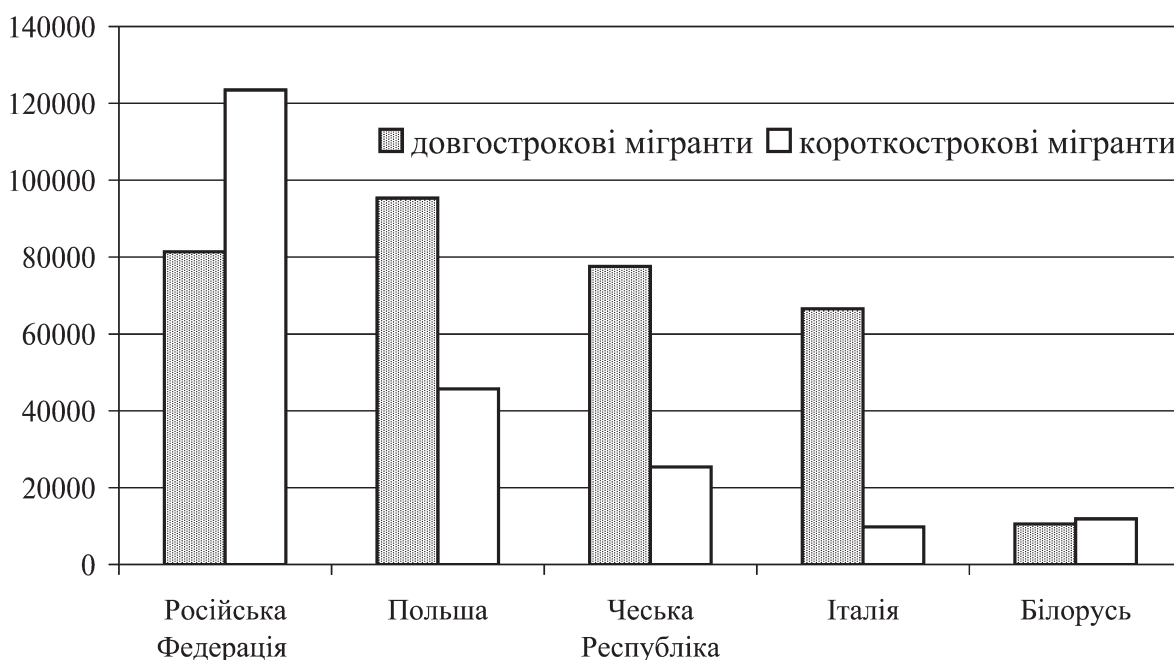

Рисунок 1 — Трудові мігранти-українці за країнами перебування, 2014–2015 рр. [4]

У екзотичних країнах українська кухня також користується попитом, через те що українці виїжджають і відкривають там власну справу в рамках ГРС. У країнах Європи і Азії українська кухня активно розвивається та популяризується. Там українські ресторани користуються шаленою популярністю не лише у туристів, а й у корінних жителів цих країн.

Найуспішніші українські заклади: «Borshch 'n' Tears» (Лондон, UK), «Борщ» (Вільнюс, Литва), «RESTO UKRAINE» (Париж, Франція), «Salo» (Шанхай, Китай), «Stanislav Avenida» (Лісабон, Португалія).

Це, звичайно, поодинокі цифри, які не можна розглядати в якості тенденційного впливу на ресторанный бізнес країни-приймальника, проте можна відзначити як фактор його якісного збагачення.

Висновки. Підбиваючи підсумки, ми можемо з упевненістю говорити, що міграційні процеси в Україні, а саме трудова міграція в рамках внутрішнього переміщення, знаходяться у прямому зв'язку з розвитком ресторанної справи в Україні. Як наслідок, ми можемо відзначити:

— тенденційним стає запрошення на посади шеф-кухарів, які взяли участь у популярному телевізійному шоу та, витримавши жорсткі умови конкуренції, стали фіналістами/переможцями або навіть його скандальними учасниками;

— відкриття рестораних закладів з українським національним колоритом та національною культурою інших країн обумовлюють значне підвищення рівня та якості обслуговування в них, що пов'язано з умовами конкуренції в ресторанному бізнесі;

— зростає кількість оригінальних, специфічних для України рестораних закладів, які являють одну національну традицію та культуру в обслуговуванні, дизайні інтер'єру і стравах;

— збагачення іноземних культур особливостями української національної в рамках ресторанного бізнесу;

— особливою популярністю для започаткування ресторанної справи на основі української культури (кухня, дизайн інтер'єру, обслуговування) користуються країни зі схожою до української культурою та мовою (країни слов'янської групи).

Список літератури/References

1. Вимушені переселенці отримали офіційний статус [Електронний ресурс] // Голос України. — 16.01.2015. — Режим доступу : http://www.dcz.gov.ua/ter/control/uk/publish/article?art_id=71621&cat_id=1003638.

Vymusheni pereselentsi otrymaly ofitsijnyj status [Displaced persons have received the official status]. Available at : http://www.dcz.gov.ua/ter/control/uk/publish/article?art_id=71621&cat_id=1003638 (accessed 16 January 2015).

2. Зовнішні трудові міграції населення України / за ред. Е.М. Лібанової, О.В. Позняка. — К. : РВПС України НАН України, 2002. — 206 с.

Libanov, E. M., Pozniak, O. V. eds., (2002). *Zovnishni trudovi mihratsii naseleння Ukrainy* [External labor population shifts of Ukraine]. Kyiv, RVPS Ukrainy NAN Ukrainy, 206 p.

3. Міграція в Україні: факти і цифри. — К. : МОМ, 2016. — Режим доступу : http://www.iom.org.ua/sites/default/files/ff_ukr_21_10_press.pdf.

Mihratsiia v Ukraini: fakty i tsyfry [Migration in Ukraine: facts and figures]. Kyiv, MOM, 2016. Available at : http://www.iom.org.ua/sites/default/files/ff_ukr_21_10_press.pdf.

4. Міграція як чинник розвитку в Україні. — К. : МОМ, 2016. — Режим доступу : http://www.iom.org.ua/sites/default/files/mom_migraciya_yak_chynnyk_rozvytku_v_ukrayini.pdf.

Mihratsiia iak chynnyk rozvytku v Ukraini [Migration as a development factor in Ukraine]. Kyiv, MOM, 2016. Available at : http://www.iom.org.ua/sites/default/files/mom_migraciya_yak_chynnyk_rozvytku_v_ukrayini.pdf.

5. Правові основи міжнародної економічної діяльності : [навч. посіб.] / С. В. Фомішин, І. Д. Шутак. — Київ : Кондор, 2009. — 454 с.

Fomishyn, S. V., Shutak, I. D. (2009). *Pravovi osnovy mizhnarodnoi ekonomichnoi diialnosti* [Legal bases of the international economic activity]. Kyiv, Kondor Publ., 454 p.

6. У Мінсоцполітики підраховали кількість внутрішніх переселенців [Електронний ресурс] // Кореспондент. — 20 березня 2017. — Режим доступу : <http://ua.korrespondent.net/ukraine/3829470-u-minsotspolityky-pidrakhuvaly-kilkist-vnutrishnikh-pereselentsiv>.

UMinsotspolitykypidrakhuvalykilkistvnutrishnikhpereselentsiv [The Ministry of social policy has counted the number of internal immigrants]. Available at : <http://ua.korrespondent.net/ukraine/3829470-u-minsotspolityky-pidrakhuvaly-kilkist-vnutrishnikh-pereselentsiv> (accessed 20 March 2017).

Дата надходження рукопису 07.94.2017

Цель. Проанализировать влияние миграционных процессов на развитие ресторанного хозяйства в Украине сегодня, что возможно при условии анализа показателей внешней и внутренней трудовой миграции и моделирования тенденций ресторанной индустрии в связи с этим.

Методика. При написании статьи был использован диалектический подход, который позволил совместить демографические процессы в государстве со становлением социальной инфраструктуры (ресторанного дела). Системный подход, который был применен, позволил рассмотреть социальную систему украинского общества как единое целое и также связать процесс становления ресторанной индустрии в Украине с миграционными процессами в государстве.

В рамках исследования был использован методологический принцип взаимосвязи с внешней средой. Он позволил нам рассматривать ресторанный бизнес в качестве открытой социальной системы, которая должна динамично изменяться под влиянием внешних факторов, которыми, в нашем случае, являются потоки трудовой миграции в Украине, как внутреннего, так и внешнего характера.

Результаты. Миграционные процессы в Украине, а именно трудовая миграция в рамках внутреннего перемещения, находятся в прямой связи с развитием ресторанного дела в Украине. В связи с этим мы прослеживаем следующие тенденции: 1) приглашение на должность шеф-поваров, которые приняли участие в популярном телевизионном шоу; 2) открытие ресторанных заведений с украинским национальным колоритом и национальной культурой других стран обуславливают значительное повышение уровня и качества обслуживания в них, что связано с условиями конкуренции в ресторанном бизнесе; 3) возрастает количество оригинальных, специфических для Украины ресторанных заведений, которые представляют одну национальную традицию и культуру в обслуживании, дизайне интерьера и в блюдах; 4) обогащение иностранных культур особенностями украинской национальной культуры в рамках ресторанного бизнеса; 5) особой популярностью для открытия ресторанного дела на основе украинской культуры (кухня, дизайн интерьера, обслуживание) пользуются страны славянской группы, где культура и язык очень похожи.

Ключевые слова: миграция, ресторанный бизнес, тенденции развития ресторанного дела в Украине.

Objective. *The objective of the study is to analyze the impact of migration on the development of restaurant business in Ukraine today which is possible in terms of analysis of indicators of external and internal labour migration on the restaurant business of Ukraine and the modeling of trends in the restaurant industry.*

Methods. *In the research a dialectical approach to combine demographic processes in the state with the development of social infrastructure (restaurant business) is used. The system approach allows to consider the social system of the Ukrainian society as a whole and also to associate the process of establishing the restaurant industry in Ukraine with the migration processes in the state.*

In the research the methodological principle of the relationship with the external environment is applied. It allows us to consider the restaurant business as an open social system that needs changing dynamically under the influence of external factors. This factor in our study is the flow of labor migration in Ukraine, both internal and external.

Results. *Migration processes in Ukraine, labor migration in the framework of internal displacement, are in direct connection with the development of restaurant business in Ukraine. In this regard, we traced the following trends: 1) invitation for the position of chefs who took part in popular television shows; 2) opening a restaurant with Ukrainian national colors and the national culture of other countries responsible for a significant increase in the level and quality of service in them, because of the conditions of competition in the restaurant business; 3) increases the number of original specific to Ukraine restaurant establishments, which represent one national tradition and culture, interior design and in the dishes; 4) enrichment of foreign cultures, the peculiarities of Ukrainian national culture within the restaurant business; 5) the countries of Slavic groups where culture and language are very similar are of great popularity to open a restaurant business on the basis of Ukrainian culture (cuisine, interior design, maintenance) are*

Key words: *migration, catering business, trends in the restaurant business in Ukraine.*